

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1918 kl. 1/25 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en odlingsorganisation jämte 7 i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 19 februari 1918 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 92, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 800,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 800,000 kronor.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Sedan Kungl. Maj:t den 7 december 1917 bemyndigat mig att tillkalla högst nio sakkunniga personer för att skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag angående de åtgärder, som från statens sida borde vidtagas för främjande av jordbrukets och dess binäringars produktion, särskilt under skördeåret 1918, samt vad med denna fråga ägde sammanhang, tillkallade jag samma dag för detta ändamål ledamoten av folkhushållningskommissionen professorn Nils Hansson, vice ordföranden i samma kommission rådmannen Knut Dahlberg, professorn Carl Filip Gunnar Andersson, godsägaren Nils Kleen, direktören Johan Gustaf J:son Leufvén, fabriksdisponenten Per Andersson, ledamöterna av riksdagens andra kammare Johan Rehn och Per Henning Sjöblom samt landstingsmannen P. Stensson i Fleninge.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 10 saml. 13 häft. (Nr 27.)

Vid anmälan den 14 januari 1918 av de anslagsfrågor, som beröra tilläggsstaten för innevarande år, anförde jag under punkten 35, att vissa förslag torde inom kort vara att förvänta från nämnda sakkunniga och att medel borde finnas beräknade å budgeten för genomförande av de åtgärder, som med anledning härav kunde bliva beslutade. För detta ändamål och med anledning av en av lantbruksstyrelsen gjord framställning om anvisande av 3 miljoner kronor till räntefria lån för tillhandahållande av förädlade utsäden ansåg jag ett förslagsanslag av 5 miljoner kronor böra beräknas, men anförde tillika, att chefen för finansdepartementet meddelat mig, att, därest med anledning av blivande förslag från bemälda sakkunniga större anslag skulle finnas böra föreslås, budgeten icke torde lägga hinder i vägen därför.

Produktions-
kommittén.

Nu hava bemälda sakkunniga — vilka allmänheligen benämnas produktionskommittén — i en till mig ställd skrivelse den 9 februari 1918 anført följande:

»Produktionskommittén har i uppdrag att, efter överbägande, avgiva förslag till åtgärder, ägnade att dels befördra jordbruksproduktionen i den riktning, som med hänsyn till tidsläget bör anses vara för det allmänna mest gagnelig, dels ock i möjligaste mån öka produktionen. Givet är, att, i den mån utvägar i nämnda hänseenden utfinnas, det är av största vikt, att kunskap därom sprides till i första hand dem, av vilkas arbete denna produktion är beroende. Kommittén har för den skull fattat såsom en av sina ej minst viktiga uppgifter att besörja, att en efter situationen lämpad upplysningsverksamhet kommer till stånd bland landets jordbrukare. Vissa av de åtgärder, som i sådant avseende från kommitténs sida vidtagits, hava redan efter framställning av kommittén varit föremål för herr statsrådets bedömande.

Huru betydelsefull en genom offentliga föredrag, undervisning av jordbrukskonsulenter eller broschyrer förmedlad upplysningsverksamhet än må vara, torde den dock ej vara tillfyllest för här avsedda ändamål. Det enligt kommitténs mening allra viktigaste är, att en planmässigt ordnad på samma gång rådgivande som i viss mening agitatorisk verksamhet av direkt personlig art kommer till stånd, en verksamhet således, som, huru omfattande den än är, dock alltid riktar sig mot de speciella fallen, personliga och lokala.

Den invändning kommer tvivelsutan att göras på sina håll, att jordbrukarna icke äro i behov av sådana råd och att de själva därförutan bäst förstå, huru de böra handhava sitt odlingsarbete. Denna invändning är emellertid icke riktig. Det är ju icke möjligt eller tänkbart, att de för hela vår ekonomiska tillvaro omstörtande förhållanden, i vilka vi leva, skulle utan några som helst upplysningar, råd och anvisningar kunna bedömas och inses av alla våra lantmän. Redan den omständigheten, att vissa för produktionen erforderliga varor, såsom gödning och vissa slag av utsäde, kunna tillhandahållas endast i mycket begränsad omfattning, föranleder givetvis, att åt odlingen måste ägnas en omsikt, vars beskaffenhet kräver mångahanda slag av överbäganden; så ock nödvändigheten av att andra proportioner än tillförne anläggas på förhållandet mellan den vegetabiliska och den animaliska pro-

duktionen, mellan odlingen av brödsäd, potatis och andra för direkt mänsklig näring avsedda förnödenheter å ena sidan samt foderväxter å den andra. Statens mångahanda åtgöranden för produktionens främjande kunna näppeligen antagas komma att, utan särskild upplysning och rådplägning, till sin allmänna innebörd såväl som i sina detaljer inses av alla dem, för vilka de äro avsedda. I den mån förslag till lokala anordningar på jordbruksområdet finnas böra underställas vederbörande myndigheter, torde det ofta nog vara av nöden, att tillfälle till biträde härvid, såväl med hänsyn till initiativ som annorledes, finnes tillgängligt för dem det vederbör. I sådana fall, där brist på företagsamhet eller arbetsvilja åstadkommit minskning av odlingen eller t. o. m. verklig vanhävd, är det uppenbarligen av stor vikt, att de ifrågakommande jordbrukarna varda i första hand genom personlig påverkan övertygade om nödvändigheten av missförhållandenas avhjälpan.

För att upplysningar, råd och uppmaningar av här avsedd innebörd skola medföra det bästa resultat. är det emellertid av vikt, att desamma meddelas under sådana former och från sådant håll, att de mötas med verkligt förtroende. Det bör vara jordbrukarna själva, som till landets och eget gagn handhava det upplysnings- och rådgivningsarbete, varom här är fråga.

Då kommittén anser sig böra göra förslag om särskild organisation av berörda arbete, förbiser kommittén icke, att olika slag av offentliga organ redan för närvarande handhava uppgifter av lithörande slag. De ordinarie myndigheter och korporationer, som här ifrågakomma, äro framför allt lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen med deras underavdelningar och tjänstemän samt även länsstyrelserna. Härtill komma så de av tidsläget skapade organen för det statliga kristidsarbetets handhavande. Folkhushållningskommissionens uppgift är ingalunda endast att vara en ransonerande och konsumtionsreglerande myndighet. Dess uppgift är och måste med nödvändighet i lika mån vara att därjämte stödja arbetet för åstadkommande av den produktion, som utgör förutsättningen för befolkningens nödortoftiga uppehälle. Kommissionen har att tillse, att jordbrukarna få i tillräcklig myckenhet behålla sådana produkter, som de för egen räkning behöva. Den besörjer, att jordbrukarna tillhandahållas utsäde, fodermedel, gödningsämnen med flera förnödenheter, i den mån tillgångarna förslå och behovet kräver. Den är överhuvudtaget ansvarig för att de statliga ingripandena för folkförsörjningens tillgodoseende anordnas på sådant sätt, att produktionsarbetet därigenom ej lider, i varje fall ej mera än nöden tvingar. I orterna har kommissionen lokala organ till sitt förfo-gande, i första hand länsorganen, livsmedelsstyrelserna, till vilka äro knutna de av jordbrukets förtroendemän sammansatta jordbruksråden, samt vidare de kommunala livsmedelsnämnderna. Enligt gällande förordning skall inom varje livsmedelsnämnd vara företrädd bland annat sakkunskap i fråga om produktion av livsmedel, och ingår det i livsmedelsstyrelsernas och livsmedelsnämndernas allmänna instruktion, att »draga försorg om och öva tillsyn över hushållningen med näringsmedel». Genom industrikommissionen, stundom i samarbete med lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen, tillhandahållas jordbruket varjehanda förnödenheter såsom motorolja, fotogen, karbid, järn, redskap, cement. För tillhandahållande av den viktiga förnödenhet, som utgöres av den mänskliga arbetskraften, äro särskilda organisationsåtgärder vidtagna. Hela landet är omspunnet av ett nät av samarbetande lokala arbetsförmedlingsanstalter, vilka äga sitt centrum hos socialstyrelsen. Dessutom hava särskilda anordningar företagits med syftet att möjliggöra skyndsamt

organiserande av en frivillig beredskap för tillgodoseende av arbetskraft till jordbruket. För sådant ändamål hava inrättats dels i anknytning till livsmedelsstyrelserna särskilda länsutskott, dels ock kommunala utskott.

Givetvis är det av stor vikt, att det administrativa arbete, som nu omfördä organ av olika slag hava sig anförtrott, icke bringas i oordning genom skapandet av ytterligare organ, vars uppgifter skulle komma att endels sammanfalla med eller skära de redan förefintliga. Med beaktande av denna synpunkt och oaktat den redan förut månghövdade beskaffenheten av de statliga eller kommunala organ, ordinarie eller tillfälliga, i vilkas uppgifter ingår att biträda jordbruksnäringen, kan kommittén dock icke underlåta att vara av den mening, att plats bör beredas för ytterligare en organisation, vars uppgifter emellertid böra noga begränsas och vilken bör i sitt arbete vara anknuten till och samverka med de redan befintliga.

Denna organisations uppgift bör i huvudsak vara den ovan av kommittén antydd att inom den jordbruksidkande befolkningen öva rådgivande och manande verksamhet med avseende å den sveuska jordens utnyttjande på med hänsyn till tidsläget bästa sätt samt även att, i den mån omständigheterna därtill föranleda, avgiva förslag eller framställningar till odlingsarbetets fromma eller lämna biträde vid sådana framställningars upprättande. Emellertid torde det härjämte böra åligga den nya organisationen att, i den mån därom förordnas, tillhandagå det allmänna med hjälp vid det administrativa ordnandet av dess av kristidsförhållandena föranledda, odlingsstödjande verksamhet (exempelvis där denna gives form av odlings- eller dikningsbidrag).

Såsom redan nämnts anser kommittén det vara av vikt, att tyngdpunkten av ifrågavarande verksamhet lägges på det lokala och personliga arbetet liksom även att detsamma handhaves av jordbruksnäringens egna förtroendemän. För uppehållande av enhetlighet och för åstadkommande av nödig sammanhållning och samverkan är emellertid av nöden, att utöver de rent lokala organen inrättas särskilda organ för större områden.

Vad nu först angår de i egentlig mening lokala organen vill kommittén föreslå, att inom en var av rikets landskommuner (socknar) inrättas en *odlingsnämnd*. Denna bör bestå av tre eller i större kommuner högst fem aktade och kunniga jordbrukare. Densamma torde lämpligen utses sålunda, att hushållningssällskapet (förvaltningsutskottet), på nådigt uppdrag, anmodar ordföranden i kommunalstämman att till ett möte sammankalla kommunens jordbrukare, samt att vid detta möte, som bör ledas av stämmans ordförande, de närvarande jordbrukarna, vilka böra utöva sin rösträtt efter huvudtal, besluta om antalet av odlingsnämndens ledamöter och därefter utse ledamöterna. Såsom jordbrukare torde böra anses en var man eller kvinna, som inom socknen är taxerad till bevilling för inkomst av jordbruksfastighet. Med hänsyn till nämndens uppgifter och betydelsen av att hela institutionen gives en i möjligaste mån frivillig eller i varje fall föga formbunden karaktär, synas närmare bestämmelser i fråga om sättet för nämndens utseende icke vara av nöden. Emellertid kan kommittén icke underlåta att betona betydelsen av att kommunerna vinnlägga sig om att i odlingsnämnderna insätta handlingskraftiga, gärna yngre män samt att därvid tillgodogöra sig de kunskaper i fråga om tidsenligt lantbruk, vilka — såsom direkt följd av den nätida lantbruksundervisningen eller eljest — äro att finna inom orten.

Av största vikt är, att ett förtroendefullt samarbete äger rum mellan kommunens livsmedelsnämnd och odlingsnämnd. Redan från den synpunkten synes det vara lämpligt, att en av livsmedelsnämndens ledamöter beredes säte även i odlingsnämnden. Föreskrift härom synes dock näppeligen vara av nöden. Däremot torde det böra lämnas den uttryckliga anvisning, att livsmedelsnämnden och odlingsnämnden skola, i den mån det gemensamma arbetet därtill föranleder, hålla gemensamma sammanträden samt att dylikt gemensamt sammanträde skall äga rum, där så från någondera sidan påkallas.

Odlingsnämndernas uppgift torde böra sålunda sammanfattas:

1) att giva kommunens jordbrukare råd och anvisningar

angående den odlade jordens utnyttjande på bästa sätt och de växtslag, som särskilt med hänsyn till kristidsförhållandena företrädesvis böra odlas;

angående den naturliga gödselns lämpliga tillvaratagande och behandling;

angående anskaffande av fullgott utsäde, konstgjorda gödselmedel, jordbruksredskap och maskiner med bränsle och smörjoljor, arbetskraft, hästar och foder såväl särskilt för odlingsföretag, varom under 2) här nedan förmäles, som även eljest;

2) att samråda med vederbörande jordbrukare inom kommunen angående de åtgärder, som å särskilda egendomar böra och kunna vidtagas för vinnande av ny odlingsmark genom röjning av hag- eller skogsmark för dess iordningställande till rationell betesmark eller genom uppodling av skogs-, hed- eller ljunghärad eller genom avdikning av ångar, mossar eller annan sidlänt mark samt, i den mån statsbidrag eller annat statligt understöd för dylikt arbetes verkställande finnes av nöden, lämna jordbrukaren sitt biträde och stöd härutinnan;

3) att övervaka, att jorden inom kommunen ordentligt skötes, och, om försummelse härutinnan iakttages, med alla till buds varande medel verka för att nöjaktig brukning kommer till stånd, i sista hand genom att om missförhållandet göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befälningshavande med förslag till de åtgärder, som från det allmännas sida synes påkallade för jordens upphjälpande ur vanhävden;

4) att tillhandahålla odlingsråd och de myndigheter, varom nedan förmäles, de uppgifter angående jordbruksförhållandena inom kommunen, som av dem begäras, samt hos odlingsrådet göra de anmälningar och förslag, som av omständigheterna påkallas; och

5) att, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, tillhandagå staten med hjälp vid det administrativa ordnandet av dess verksamhet för odlingsarbetets främjande, samt att i övrigt övervaka, att de åtgärder till jordbrukets fromma, som inom kommunen från det allmännas sida föreskrivas eller påfordras, varda vidtagna och, i händelse av försummelse härutinnan, hos vederbörande myndighet därom göra anmälan.

Några bestämda eller utförliga anvisningar angående det sätt, varpå odlingsnämnden bör gå till väga för fyllandet av sin uppgift, torde ej böra givas av Kungl. Maj:t. I den mån sådana anvisningar bliva av nöden, lära desamma lämpligast böra lämnas av de odlingsråd och övriga myndigheter, om vilka kommittén nedan kommer att vidare uttala sig. Givetvis blir odlingsnämndens arbetsätt väsentligen beroende av de lokala och personliga förhållandena inom kommunen. I

vissa fall kunna allmänna sammankomster och rådslag befinnas lämpligast, i andra fall personliga besök hos enskilda odlare.

För att odlingsnämnderna skola kunna bedriva sitt arbete med tillbörlig kraft är det enligt kommitténs mening nödvändigt, att ledamöterna beredes ekonomisk ersättning av staten, oberoende av det bidrag, vederbörande kommun kan vara villig lämna. Denna ersättning synes lämpligen kunna utgå dels i form av ett grundanslag, avsett att i första hand utgöra vederlag för de med nämndernas arbete förenade direkta utgifterna samt vidare för arbetet med tillsyn över odlingsföretag inom kommunen, dels i form av ett tilläggsanslag, som står i visst förhållande till arealen av den mark, som genom nämndernas bedrivande göres till föremål för odling. *Grundanslaget*, som förskottsvis bör utbetalas till nämnderna efter vederbörande odlingsråds bestämmande, kan lämpligen fastställas till ett årligt belopp växlande mellan 50 och 150 kronor för varje nämnd, beroende på arbetets omfattning, sådan denna av odlingsrådet kan beräknas med ledning av brukningsdelarnas antal inom vederbörande kommun, kommunens storlek o. s. v.

Tilläggsanslaget synes kunna bestämmas till 5 kronor årligen för varje hektar jord, som uppodlas, vare sig det gäller odlingsföretag å fastmarks-, myr- eller torvjord, torrläggning av sidlänta ängar, förbättring av betes- och ängsmarker eller täckdikning.

För städernas och köpingarnas del synes icke oundgängligen behöfligt att inrätta särskilda odlingsnämnder. Livsmedelsnämnderna därstädes böra emellertid ägna sitt intresse jämväl åt odlingen av jordbruksegendomarna inom samhället; och på vissa håll torde lämpligt vara, att livsmedelsnämnden tillsätter en odlingsnämnd av några jordbrukssakkunniga personer med enahanda uppgifter, som för odlingsnämnderna på landsbygden här föreslagits. Denna odlingsnämnd bör givetvis ej förväxlas med det planteringsråd, vars inrättande i städerna och vissa andra samhällen kommittén i särskild skrivelse tillrätt. Medan odlingsnämnden skulle hava till uppgift att verka för höjandet av det jordbruk i egentlig mening, som idkas å stadssamhällellenas rent lantliga och ofta mycket omfattande ytterområden, bör planteringsrådets arbete vara begränsat till den koloniträdgårds- och potatislandsodling, som bör uppmuntras inom den icke jordbruksidkande befolkningen.

För att sammanhålla och leda odlingsnämndernas arbete och i viss mån även övervaka detsamma bör enligt kommitténs mening inom varje hushållnings-sällskapsområde tillsättas ett särskilt *odlingsråd*.

På anmodan av Kungl. Maj:t torde varje hushållningssällskaps förvaltningsutskott böra utse ett sådant odlingsråd, bestående av ordförande och fyra andra ledamöter jämte två suppleanter för dem. Onskligt är, att ledamöter av det redan förefintliga jordbruksrådet, om deras tid och läggning det medgiva, tagas i anspråk även för denna uppgift. I varje fall torde böra bestämmas, att minst en av jordbruksrådets ledamöter bör jämväl vara ledamot av odlingsrådet. Uttryckligen bör dessutom föreskrivas, att ett intimt samarbete bör anordnas mellan dessa båda råd samt att desamma böra gemensamt sammanträda, då detta från endera sidan påkallas.

Odlingsrådets uppgifter torde böra sålunda sammanfattas:

Odlingsråd åligger:

1) att inom sitt område meddela råd och upplysningar angående den odlade jordens användning med hänsyn till därstädes rådande förhållanden;

2) att, såväl på eget initiativ som efter förslag av odlingsnämnd, undersöka möjligheterna av nyodling och dikning, verka för sådana arbetens anordnande och, där så kräves, hos Kungl. Maj:t göra framställning angående understöd åt dylikt arbete;

3) att övervaka, att jorden inom området ordentligt skötes, arbeta för att försumlighet härutinnan rättas, och, om så finnes nödigt, hos Kungl. Maj:ts befallningshavande för vederbörlig åtgärd anmäla förekommande fall av vanhävd;

4) att tillhandahålla vederbörande myndigheter de uppgifter angående jordbruksförhållandena inom området, som av dem begäras, samt hos dem göra de anmälningar och förslag, som av omständigheterna påkallas;

5) att, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, tillhandagå staten med hjälp vid det administrativa ordnandet av dess verksamhet för odlingsarbetets främjande; och

6) att i allmänhet leda och övervaka odlingsnämndernas verksamhet samt i övrigt verka för nyttig odlings främjande inom distrikten.

Kommittén anser nödvändigt och förutsätter, att odlingsråden av hushållningssällskapen berättigas att anlita biträde av såväl dessas jordbrukskonsulenter och andra befattningshavare som även statens lantbruksingenjörer. För ersättning åt sådant biträde ävensom för sekreterarbete, trycksaker, skrivmaterialier och andra expenser torde böra redan från början ställas medel till odlingsrådets förfogande.

Det torde vara erforderligt, att odlingsrådets ledamöter, som i allmänhet måste vidkännas resekostnader för att kunna deltaga i rådets sammanträden och som dessutom torde ofta nog komma att för fullgörande av sitt värv företaga resor inom området, berättigas att av allmänna medel åtnjuta ersättning för dylik resekostnad. Denna ersättning torde lämpligen böra utgå med dagtraktamente av 15 kronor samt för resekostnad enligt fjärde klassen i resereglementet.

Kommittén får föreslå, att dels odlingsrådets ledamöter och suppleanter berättigas till ersättning enligt vederbörligen attesterade räkningar, avfattade i överensstämmelse med ovan angivna grunder, dels ock till varje odlingsråd, för bestriktande av rådets ovan omnämnda utgifter, ställes till förfogande ett begynnelseanslag av högst 5,000 kronor.

De organisatoriska åtgärder, varom kommittén nu gjort förslag, äsyfta närmast främjandet av jordbruksproduktionen i första hand redan under innevarande år och vidare under kristiden. I vad mån åtgärderna kunna anses vara av beskaffenhet att, om ock till äventyrs i endels annan gestaltning, bibehållas jämväl under en längre framtid, lär icke vara erforderligt att nu överväga. Tills vidare torde den föreslagna organisationen böra anses såsom en kristidsanordning och bedömas därefter.

Detta förhållande hänvisar med mycken bestämdhet på nödvändigheten av att den nya organisationen beredes anknytning icke blott till de myndigheter, som jämväl under normalt tidsläge hava odlings- och i allmänhet jordbruksintressets främjande till uppgift, således i första hand lantbruksstyrelsen, utan jämväl till de särskilda under kristiden inrättade statsinstitutioner, i vilkas uppdrag ingår att i ett eller annat avseende tillgodose jordbrukets behov eller vilka i varje fall i sitt arbete beröra jämväl jordbrukets intressen. Av sådana krigstidsorgan äro att nämna

industrikommissionen, arbetslöshetskommissionen, bränslekommissionen samt framför allt folkhushållningskommissionen. Att denna sistnämnda kommissions ransonerande och fördelande arbete är allenast den ena sidan av dess uppgift och att den andra är produktionsarbetets stödjande, därom har kommittén redan erinrat.

Självklart är, att de odlingsråd, om vilka kommittén gjort förslag, måste, liksom övriga av hushållningssällskapen eller i anslutning till dem inrättade förvaltningsorgan eller anställda befattningshavare, stå i nära kontakt med lantbruksstyrelsen. Särskilt tänker kommittén härvid på vissa administrativa uppgifter, vilka torde böra anförtros åt odlingsråden och under deras ledning odlingsnämnderna. framför allt handläggningen av frågor om sådana statsbidrag till odlings- eller avdikningsarbetens utförande, varom kommittén avser att inkomma med förslag. Lantbruksstyrelsens befattning med de ärenden av enahanda eller snarlik innebörd, vilka föranledas av den verksamhet, som staten redan utövar till jordbrukets stödjande, gör det enligt kommitténs mening oundgängligt, att styrelsens arbetskraft och intresse tagas i anspråk jämväl för de åtgärder av mera tillfällig och av kristidsförhållandena betingad beskaffenhet, varom nu dessutom är fråga. Även i många andra avseenden, såsom beträffande odlingsrådets och nämndernas rådgivande och propagerande verksamhet, måste givetvis ett ganska intimt samarbete mellan dem och styrelsen vara till båtnad och böra påräknas.

Å andra sidan är samarbetet mellan de nu föreslagna lokalorganen samt folkhushållningskommissionens lokalorgan och kommissionen själv ej mindre viktigt. Kommissionen besitter bl. a. rådighet över eller förmåga att anskaffa och fördela en stor del av de förnödenheter, som för produktionsarbetet erfordras, såsom fodervaror, utsäde, gödselmedel samt jämväl, endels i samarbete med andra institutioner, redskap, bränsle, oljor, arbetskraft m. m. Den har med sin under kristidsarbetet förvärvade organisatoriska träning förskaffat sig hand över våra transportvägar och transportmöjligheter. I kommissionens jordbruksavdelning är slutligen samlad en rik erfarenhet och kunskap såväl om vårt jordbruk i allmänhet som angående dess utveckling och livsbetingelser under nuvarande kristid.

Vägande skäl tala således för att den centrala ledningen av odlingsrådets och odlingsnämndernas arbete utövas från såväl lantbruksstyrelsen som folkhushållningskommissionen. Å andra sidan finner kommittén det emellertid vara synnerligen angeläget, att ledningen göres enhetlig och icke splittras.

För ernående av önskad enhetlighet och kraft, utan att dock någon av de institutioner, vilkas medverkan synes så nödvändig, nämligen lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen, härifrån uteslutes, föreslår kommittén, att för ledandet av odlingsrådets och odlingsnämndernas arbete inrättas en särskild *statens odlingskommitté*, bestående av tre ledamöter, varav en utses av Kungl. Maj:t. en av lantbruksstyrelsen bland styrelsens ledamöter och en av folkhushållningskommissionen bland kommissionens ledamöter. Denna kommitté, som givetvis måste till sitt biträde anställa tjänstemän och andra funktionärer, bör det åligga att fullgöra sitt **värv** i intimt samarbete såväl framför allt med lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen som jämväl med andra verk och myndigheter, i den mån det erfordras. Genom dylikt intimt samarbete torde, om detsamma rätt bedrives, kommittén faktiskt komma att kunna till sin hjälp påräkna all den samlade erfarenhet hos åtminstone de båda verk, vilka genom sina ledamöter bliva i kommittén direkt företrädda. Genom sin fåtalighet och sin mera tillfälliga prägel bör odlingskommittén äga

föresättningar att handlägga förekommande ärenden visserligen icke mera grundligt, men i stället mera snabbt än som för lantbruksstyrelsen i allmänhet torde vara möjligt. Och snabbhet är här uppenbarligen av stor betydelse. Genom sitt lös-görande från den oerhörda mängd av arbetsuppgifter, som påvåla folkhushållnings-kommissionen, torde kommittén bättre, än denna skulle kunnat, bliva i tillfälle att koncentrera sig på de uppgifter, som komma att åt kommittén anförtros.

Produktionskommittén anser icke erforderligt göra något förslag angående organiserandet av odlingskommitténs kansli, ej heller om de penningmedel, som måste ställas till odlingskommitténs förfogande för ändamålet. Odlingskommittén själv torde lämpligast böra härom göra framställning.

Kommittén har sökt verkställa en approximativ uppskattning av de årliga kostnader, en organisation av här föreslagen art skulle komma att draga. Efter ett grundbidrag av i medeltal 100 kronor för varje odlingsnämnd och ett tilläggs-anlag å 5 kronor per hektar för 70,000 hektar odlad och förbättrad mark skulle kostnaderna för nämnderna uppgå till 580,000 kronor. För odlingsråden torde kunna beräknas en årlig totalkostnad av c:a 200,000 kronor, vartill komma kostnaderna för statens odlingskommitté, vilka lägst torde kunna uppskattas till 50,000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för den här föreslagna organisationen skulle alltså kunna beräknas till 830,000 kronor årligen.

På samma gång kommittén härmed underställer herr statsrådet sitt nu om-förmälda förslag till organisatoriska åtgärder för odlingsarbetets främjande, anser sig kommittén böra betona vikten av att, därest den föreslagna anordningen skall kunna bliva till gagn redan under innevarande år, åtgärd omedelbart vidtages för densamma bringande i funktion. Synnerligen önskligt synes det kommittén, om arbetet härmed kunde så påskyndas, att odlingsråden och odlingsnämnderna kunde vara utsedda redan under innevarande månad.

Med åberopande av det anförda tillåter sig således kommittén vördsamt för-orda, att herr statsrådet måtte ofördröjligen dels hos Kungl. Maj:t hemställa om godkännande av vad här föreslagits, i den mån detsamma är av beskaffenhet att böra underställas Kungl. Maj:ts prövning, dels ock vidtaga de övriga åtgärder, som finnas av nöden för de föreslagna anordningarnas åstadkommande.»

I utlåtande häröver den 13 februari 1918 har lantbruksstyrelsen anfört följande:

Lantbruks-
styrelsen.

»Vad angår den av produktionskommittén föreslagna lokala organisationen med odlingsnämnder och odlingsråd, har lantbruksstyrelsen icke något att mot den-samma erinra, då den synes kunna bidraga till att förenkla ärendenas handläggning och i viss mån bereda ökad trygghet för de för odlingsändamål eventuellt anvisade statsmedlens lämpligaste och mest verksamma användning. Därtill kommer, att ifrågavarande såväl nämnder som råd säkerligen väl skulle lämpa sig att biträda vid genomförande jämväl av andra statsåtgärder för jordbruksproduktionens ökning, vilka enligt lantbruksstyrelsens mening böra och antagligen även komma att under närmaste tid vidtagas.

Beträffande den föreslagna odlingskommittén skulle, — — — till dess hand-

läggning komma att hänskjutas frågor, som på det närmaste beröra lantbruksstyrelsens såväl lantbruksbyrå som agrikulturtekniska byrå. Att under sådana förhållanden bereda plats i nämnda kommitté åt endast en av styrelsens ledamöter synes icke komma att på önskvärdt sätt underlätta och befordra det i frågor sådana som de här föreliggande nödvändiga samarbetet med lantbruksstyrelsen. Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle förutsättningarna härför väsentligt ökas, om lantbruksstyrelsen bleve representerad i nu ifrågakarande odlingskommitté på motsvarande sätt som i den nu genom nådigt beslut den 21 september 1917 upprättade olje-delegationen, vars ordförande är lantbruksstyrelsens chef och av vilken båda de byråchefer i styrelsen äro ledamöter, som, för den händelse de ärenden delegationen har att avgöra, handlades i lantbruksstyrelsen, där skulle föredraga dem. Av olje-delegationens övriga ledamöter äro två utsedda av folkhushållningskommissionen och två av industrikommissionen. Den erfarenhet, som vunnits rörande denna delegations verksamhet, torde få anses odelat gynnsam.

Att, vid sidan av den redan befintliga såväl lokala som centrala administrationen, för nu ifrågakarande ändamål upprätta särskilda tillfälliga organ kräver givetvis avsevärda kostnader. Mot den av produktionskommittén i detta hänseende uppgjorda kostnadsberäkningen finner lantbruksstyrelsen icke anledning till anmärkning.

I anslutning till det sålunda anförda får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t vid framläggande för riksdagen av proposition i ärendet måtte taga hänsyn till lantbruksstyrelsens ovan gjorda erinran.»

Reservation.

Mot detta styrelsens utlåtande har byråchefen Egerström avgivit reservation och, med hänvisning till en av honom avgiven reservation mot lantbruksstyrelsens utlåtande samma dag över en framställning av produktionskommittén angående bidrag till vissa odlingsföretag, ansett, att styrelsen bort avstyrka produktionskommitténs nu ifrågakarande förslag.

Departements-
chefen.

Det av produktionskommittén nu framlagda förslaget synes mig böra bringas till verkställighet. Även om någon egentlig brist på tillfällen till upplysning och ledning i lantbruksfrågor icke förefinnes i vårt land för dem, som vilja draga nytta därav, torde det icke kunna bestridas, att i synnerhet under nuvarande tider ett åvägabringande av särskilda organisationer för främjande av ett intensivt arbete för befordrande av jordens odling och höjande av jordbrukets produktion bör kunna bliva till stort gagn. Enligt förslaget skulle överallt på landsbygden upprättas odlingsnämnder, bestående av energiska och intresserade jordbrukare, vilka åtnjuta förtroende inom sin ort. Härigenom beredes möjlighet till personlig påverkan i en omfattning, som ej bör kunna undgå att medföra ganska betydande resultat. Jag vill särskilt framhålla, att i den svåra frågan om åtgärder mot vanhävd å jord ett verksamt bistånd bör kunna förväntas från odlingsnämnderna.

Jag vill betona, att genom den föreslagna organisationen den verksamhet, som nu för enahanda ändamål bedrivs av statsinstitutioner och statstjänstemän samt av hushållningssällskapen och i dessas tjänst anställd personal ävensom av vissa föreningar m. m., naturligtvis icke är avsedd att i någon som helst mån inskränkas eller förändras utan bör denna verksamhet givetvis fortgå. Den nya organisationen måste betraktas utslutande såsom en kristidsorganisation och bör ansluta sig till den nuvarande såsom en närmast av kristiden föranledd komplettering och, där så behöves och lämpligen kan ske, böra bägge understödja och främja varandras verksamhet.

Mot den föreslagna anordningen av de nya organen m. m. har jag icke något väsentligt att erinra. Verksamheten synes böra lämnas jämförelsevis fri och ej flera bestämmelser om densamma utfärdas än som äro oundgängliga. Avsikten är, att det levande personliga intresset skall utfylla formerna och lämpa arbetsmetoderna alltefter som det å skilda orter och under olika förhållanden finnes mest ägnat att leda till målet: den svenska jordens utnyttjande på bästa sätt särskilt med hänsyn till de under nuvarande omständigheter viktigaste grödorna.

Förslaget att odlingsnämnd skall utses inom varje landskommun skulle möjligen kunna anses medföra större apparat än som är nödvändig. Då emellertid tillfälle till gagnelig verksamhet icke någonstädes torde komma att saknas och utseendet av dylik nämnd föreslås skola ske på ett ganska enkelt sätt, anser jag tillräckligt skäl ej förefinnas att stadga något undantag i detta avseende.

Anmaningen till kommunalstämmans ordförande att sammankalla kommunens jordbrukare för att utse nämnd synes mig emellertid lämpligen böra utgå från Kungl. Maj:ts befallningshavande och icke, såsom kommittén föreslagit, från hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Mot förslagen om rösträtt m. m. vid detta möte har jag ej något att erinra liksom ej heller mot det föreslagna antalet ledamöter i odlingsnämnd nämligen tre eller i större kommuner högst fem. Dock synas jämväl två suppleanter böra utses.

Vad kommittén anfört och föreslagit beträffande inrättande av odlingsråd inom de särskilda hushållningssällskapsområdena finner jag mig böra i allo biträda. Jag vill anmärka, att i de hushållningssällskapsområden, där flera jordbruksråd finnas, det icke bör nödvändigtvis fordras, att alla skola vara representerade inom odlingsrådet, ehuru väl det naturligtvis är önskligt, att lokalkännedomen blir i erforderlig mån företrädd inom odlingsrådet.

Att en särskild central myndighet för ledningen av hela ifråga-

varande organisation är nödvändig, finner jag uppenbart och får till stöd härför hänvisa till kommitténs motivering. Kommittén har ansett, att för detta ändamål bör inrättas en statens odlingskommitté av tre personer, av vilka en skulle utses av Kungl. Maj:t, en av lantbruksstyrelsen och en av folkhushållningskommissionen. Häremot har lantbruksstyrelsen anfört, att styrelsen syntes böra i odlingskommittén representeras av sin chef samt två byråchefer, varmed tydligen borde följa ökad representation jämväl från folkhushållningskommissionen. I denna fråga ansluter jag mig till kommitténs förslag. Jag anser det synnerligen önskvärt, att den föreslagna odlingskommittén skall kunna arbeta raskt, och befarar att, om den gjordes mångtaligare än tre, detta kunde tynga arbetet. Dessutom vore det enligt min mening en olägenhet av allvarlig art, ifall flera av lantbruksstyrelsens och kommissionens ledamöter skulle för ändamålet dragas från sitt ordinarie arbete i ämbetsverket eller kommissionen.

Å Kungl. Maj:t torde böra ankomma att utse en av kommitténs ledamöter till ordförande i kommittén.

Vad kostnaderna för den föreslagna organisationen beträffar, är jag ense med kommittén därutinnan, att anslag av statsmedel bör därtill anvisas. Det kan nämligen enligt min mening icke begäras, att de personer, som tagas i anspråk för ändamålet, skola fullgöra uppdraget utan något vederlag. Ej heller synes det kunna åläggas kommunerna att bestrida alla kostnaderna för odlingsnämnderna, även om det må vara önskvärt att, där så visar sig behöfligt, tillskott till statens anslag må lämnas av vederbörande kommuns medel. Det är ett hela folkets intresse att jorden må frambringa så mycket produkter som möjligt till fyllande av folkets behov. Det är av denna anledning, som staten nu föranstaltar om tillkomsten av denna organisation, och det synes mig då vara en ganska naturlig följd, att staten åtager sig åtminstone det väsentligaste av de därmed förknippade kostnaderna.

Kommitténs förslag, att statsbidraget till odlingsnämnderna skall utgå med dels ett årligt grundanslag av 50—150 kronor för varje nämnd, allt efter vederbörande odlingsråds bestämmande, och dels ett tilläggsanslag av 5 kronor för varje hektar jord, som uppodlas eller på av kommittén angivet sätt förbättras, synes mig innebära en lämpligt avvägd norm för ersättningen. Då emellertid kommittén angivit, att sagda tilläggsanslag skulle utgå *årligen*, anser jag mig böra såsom min mening uttala, att dylikt anslag ej bör för visst år utgå för annan areal än som odlas eller på dylikt sätt förbättras *under samma år*. Eljest skulle en odling, som verkstälts under visst år, grundläggas rätt för odlings-

nämnd till tilläggsanslag även under följande år, och om odlingarna vidmakthölles samt nya odlingar årligen tillkomme, skulle tilläggsanslaget årligen stiga, vilket knappast vore av nöden eller ens lämpligt. Av kostnadsberäkningen synes för övrigt framgå, att kommittén utgått från en konstant årlig areal, avsedd att läggas till grund för tilläggsanslaget, och alltså ej tänkt sig någon ökning däri från år till år.

Förslaget om ersättning till odlingsrådets ledamöter innefattar, att dagtraktamentet skulle utgå med 15 kronor men reseersättningen bestämmas efter fjärde klassen i resereglementet. Då Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen förmått sig hava för avsikt att för tredje klassen i nämnda reglemente höja dagtraktamentet från 11 till 15 kronor, torde förslaget få anses innebära, att dagtraktamentet skulle utgå efter tredje klassen. Mot förslaget i denna del anser jag mig ej böra göra annan erinran, än att dagtraktamentet synes mig böra utgå efter tredje klassen i resereglementet, även om det härigenom kommer att utgå med annat belopp än 15 kronor.

Mot förslagen angående anslag till täckande av odlingsrådets kostnader för arbetsbiträde, expenser m. m. samt beträffande beräkningen av kostnaderna för statens odlingskommitté finner jag ej skäl till erinran.

Kommittén har uppskattat hela årskostnaden för den föreslagna organisationen till 830,000 kronor. I betraktande av att det behöfliga anslaget bör få naturen av förslagsanslag och då jag icke för min del vågar hålla för sannolikt, att en så stor årlig areal som 70,000 hektar kan bliva genom odlingsnämndernas åtgärder uppodlad eller på föreslaget sätt förbättrad, anser jag det vara tillräckligt att sätta anslaget till 800,000 kronor.

Detta anslag behövs såväl för innevarande år som för nästa år. För år 1918 lämnar det förut beräknade anslaget å tilläggsstat tillgång härtill. Vad anslaget för år 1919 angår har chefen för finansdepartementet meddelat mig, att, på sätt av honom kommer att under riksdagens lopp närmare angivas, hinder från budgetens synpunkt ej synes möta att upptaga detsamma i riksstaten.

Jag vill slutligen i likhet med kommittén framhålla ärendets synnerligen brådskande beskaffenhet. Därest något arbete av verklig betydelse skall kunna hinna utföras redan till detta års vegetationsperiod, är det tydligtvis nödvändigt, att den nya organisationen kommer till stånd och träder i verksamhet snarast möjligt. På grund härav tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t, samtidigt som propositionen avlättes till riksdagen om anvisande av erforderliga anslag för det ifråga-

varande ändamålet, dels anbefaller Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen att ofördröjligen anmoda kommunalstämmornas ordförande att anordna sammanträden för utseende av odlingsnämnder i överensstämmelse med vad kommittén därutinnan föreslagit, dels ock till hushållningssällskapens förvaltningsutskott riktar en uppmaning att utan dröjsmål gå i författning om utseende av odlingsråd enligt kommitténs förslag.

Motioner.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner nämligen

1) nr 138 i första kammaren av herr *Ericsson, Ollas m. fl.* och nr 323 i andra kammaren av herr *Olsson i Broberg m. fl.* av lika lydelse, vari hemstälts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 92 måtte till Kungl. Maj:ts förfogande för bestridande av hushållningssällskapens omkostnader för befrämjande av odlingsföretag anvisa dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag å 200,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 200,000 kronor.

2) nr 327 i andra kammaren av herr *Berg i Staby*, vari hemstälts, att riksdagen behagade avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 92.

3) nr 322 i andra kammaren av herr *Magnusson i Skövde*, vari hemstälts, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring beträffande i Kungl. Maj:ts proposition nr 92 föreslagna odlingsnämnder att mindre till varandra gränsande socknar, lämpligen hela pastorat välja en gemensam odlingsnämnd, varvid varje socken väljer minst en ledamot, att där två socknar gemensamt välja nämnd den större kommunen väljer tvenne ledamöter, så att antalet ledamöter i nämnden blir minst tre, att städer och köpingar även skola utse odlingsnämnder samt att nämnderna erhålla en tilläggsersättning av 10 kronor per hektar nyodlad jord.

4) nr 134 i första kammaren av herr *Olsson, Lars m. fl.* och nr 320 i andra kammaren av herr *von Sneidern m. fl.* av lika lydelse, i vilka hemstälts, att riksdagen till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av jordbruksministern tillstyrkta förslaget och med beaktande av vissa av motionärerna framförda synpunkter måtte anvisa under nionde huvudtiteln dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 1,150,000 kronor dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 1,150,000 kronor.

5) nr 316 i andra kammaren av herr *Carlson i Herrljunga*, vari hemstälts att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 92 att de föreslagna odlingsråden utgå och att varje odlingsnämnd tillerkännes ersättning av statsmedel med belopp 300—

600 kronor beroende på deras arbete och kommunernas storlek, jämte 10 kronor för varje hektar nyodlad jord.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för dessa framställningar, hänvisas till motionerna.

På framställning av Kungl. Maj:t har utskottet i utlåtande nr 26 hemställt om anvisande för åren 1918 och 1919 av sammanlagt icke mindre än 16,150,000 kronor för beredande av bidrag enligt vissa angivna grunder till odlingsföretag å fastmarksjord, myr- och torvjord samt sidlänta ängsmarker ävensom till förbättrande av betes- och ängsmarker.

Utskottet

Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning avser åstadkommande av en systematiskt ordnad rådgivande och i viss mån agitatorisk verksamhet av direkt personlig karaktär bland landets jordbruksidkande befolkning i syfte i främsta rummet att bringa kännedom om dels den redan odlade jordens utnyttjande på bästa sätt och de växtslag, som särskilt med hänsyn till kristidsförhållandena företrädesvis böra odlas, dels ock rörande lämpligaste sättet för vinnande i olika trakter och under olika förhållanden av ny odlingsmark. För nämnda ändamål och ej mindre för administrerande på ett efter kristidsförhållandena lämpat sätt av hela den omfattande understödsverksamhet, vilken är avsedd att möjliggöras genom anvisande av ovannämnda anslagsmedel, föreslår Kungl. Maj:t inrättande ej mindre av vissa lokala organ s. k. odlingsnämnder och odlingsråd än även en central s. k. odlingskommitté, alla med sammansättning och närmare specificerade uppgifter på sätt i propositionen närmare angives. Odlingsnämnd skulle utses inom samtliga landskommuner och odlingsråd inom varje hushållningssällskaps område.

De av herr Ericsson, Ollas m. fl. och herr Olsson i Broberg m. fl. väckta motionerna rikta sig mot tillskapande för ifrågavarande ändamål av en helt ny organisation. Sålunda anse motionärerna, att de uppgifter, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle åligga de lokala organen, lämpligen kunde överlämnas till hushållningssällskapen och dem underlydande organ för att av sällskapen handhavas på ett efter sig företeende omständigheter anpassat sätt. Beträffande den föreslagna odlingskommittén, vilken skulle bestå av tre ledamöter, utsedda en av Kungl. Maj:t, en av lantbruksstyrelsen bland dess ledamöter och en av folkhushållningskommissionen bland dess ledamöter, hålla motionärerna före, att den centrala ledningen av ifrågavarande verksamhet med större fördel kunde anförtros åt lantbruksstyrelsen. Till bestridande av de

ökade kostnader, som kunde föranledas av dessa nya uppgifter föreslå motionärerna anvisande för vartdera av åren 1918 och 1919 av ett anslag av 200,000 kronor.

I den av herr Berg väckta motionen göres gällande, att den nyodlingsverksamhet, varom det här kunde bli fråga, icke motiverade en organisation av den beskaffenhet, som Kungl. Maj:t föreslagit, och anser motionären i likhet med herr Ericsson, Ollas m. fl., att inom hushållningssällskapen anställda personer kunde för ändamålet tagas i anspråk.

Utskottet är av den uppfattningen, att en väl ordnad och efter förhållandena lämpad organisation torde vara en nödvändig förutsättning för att överhuvud en verksamhet av den särskilda art och omfattning, varom här är fråga, skall kunna med verklig framgång bedrivas. Den av motionärerna anvisade vägen till den föreliggande organisationsfrågans lösning synes utskottet hava legat nära till hands, om verksamheten ifråga haft avseende å normala förhållanden. Gälde det allenast att efter inkomna framställningar i det särskilda fallet vidtaga därav påkallade åtgärder, vore enligt utskottets förmenande hushållningssällskapen väl skickade att handhava denna uppgift. Så är emellertid icke avsikten. Tvärt om är här fråga om en rent personlig propagandaverksamhet, för vars utövande torde på sätt ovan antytts erfordras organ med efter de speciella uppgifterna särskilt lämpade former. Tages så härtill i betraktande den mångfald arbetsuppgifter, vilka redan nu åvilda de olika hushållningssällskapen och som taga därstädes tillgängliga krafter i hög grad i anspråk, inses omöjligheten att belasta desamma med ytterligare nya uppgifter av nu ifrågavarande slag. Vad angår motionärernas förslag beträffande den centrala ledningen av verksamheten ifråga så anser utskottet, att bärande skäl anförts för att denna organiseras på sätt departementschefen föreslagit. Utskottet, som sålunda icke kan biträda de nu ifrågavarande motionerna, anser den av Kungl. Maj:t föreslagna odlingsorganisationen i huvudsak väl ägnad att fylla sitt ändamål, och kommer utskottet endast att i vissa här nedan angivna avseenden föreslå några förändringar rörande densamma.

Såsom ovan nämnts skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag en odlingsnämnd utses inom varje landskommun.

I den av herr Magnusson väckta motionen upptages det spörsmålet, huruvida icke ifråga om mindre kommuner det förfaringssätt skulle kunna tillämpas, att gemensam odlingsnämnd utsågs för två eller flera sådana kommuner ävensom huruvida icke jämväl inom städer och köpingar borde tillsättas odlingsnämnder, och föreslår motionären tillika,

att nämnderna ifråga måtte erhålla en tilläggsersättning av 10 kronor per hektar odlad jord.

Beträffande förstnämnda fråga kan visserligen synas, som utseende av odlingsnämnd inom varje landskommun möjligen skulle medföra större apparat än nödigt är. Då emellertid, såsom departementschefen jämväl framhållit, tillfälle till gagnelig verksamhet icke någonstädes torde komma att saknas och utseendet av dylik nämnd föreslagits skola ske på ett ganska enkelt sätt, anser utskottet i likhet med departementschefen icke tillräckliga skäl förefinnas att stadga något undantag i nu ifrågavarande avseende. Rörande spörsmålet om odlingsnämnds utseende jämväl i städer och köpingar har utskottet från folkhushållningskommissionens planteringsavdelning inhämtat, att inom nämnda samhällen, varest huvudsakligen odlas potatis, efterfrågan på odlingsmark på ett eller annat undantag när visat sig större än tillgången på för ändamålet tjänlig mark. Detta förhållande synes utskottet giva vid handen, att intresset för odling inom våra städer och köpingar är så stort, att behov av särskilda odlingsnämnder där ej föreligger. Utskottet anser sig sålunda icke heller i nu ifrågavarande del böra biträda motionärens framställning. Vad angår det i motionen framställda förslaget rörande ersättning till odlingsnämnderna återkommer utskottet till denna fråga här nedan.

Beträffande odlingsnämndernas uppgifter så angivas dessa bland annat vara »att samråda med vederbörande jordbrukare inom kommunen angående de åtgärder, som å särskilda egendomar böra och kunna vidtagas för vinnande av ny odlingsmark genom röjning av hag- eller skogsmark för dess iordningställande till rationell betesmark eller genom uppodling av skogs-, hed- eller ljunngmark eller genom avdikning av ångar, mossar eller annan sidlänt mark samt, i den mån statsbidrag eller annat statligt understöd för dylikt arbetes verkställande finnes av nöden, lämna jordbrukaren sitt biträde och stöd härutinnan.»

Avsikten är givetvis att odlingsbidrag och bidrag till kostnad för iordningställande av betesmark skall oavsett odlarens ekonomiska ställning utgå, då begäran därom framställes och de föreskrivna villkoren i övrigt uppfyllts. Då emellertid ovan angivna bestämmelse med den föreslagna formuleringen torde kunna i nu ifrågavarande avseende miss-tolkas, synes utskottet den förändringen lämpligen böra vidtagas, att orden »finnes av nöden» utbytas mot orden »bör utgå».

Rörande därefter frågan om ersättning till de olika odlingsnämnderna så skall sådan ersättning enligt Kungl. Maj:ts förslag av statsmedel utgå dels med ett grundanslag växlande mellan 50—150 kronor till

varje nämnd, vartill skulle komma ett tilläggsanslag, beräknat efter fem kronor årligen för varje hektar uppodlad jord. Departementschefen har anfört, att det icke syntes kunna åläggas kommunerna att bestrida alla kostnaderna för odlingsnämnderna även om det kunde vara önskvärt att, där så visade sig behöfligt, tillskott till statens anslag måtte lämnas av vederbörande kommuns medel. Å andra sidan har departementschefen under framhållande hurusom det vore ett hela folkets intresse, att jorden måtte frambringa så mycket produkter som möjligt till fyllande av folkets behov uttalat, att då det vore av denna anledning som staten föranstaltade om tillkomsten av ifrågavarande organisation, staten syntes böra åtaga sig åtminstone det väsentligaste av de därmed förknippade kostnader.

I de av herr Olsson m. fl. och herr von Sneidern m. fl. väckta likalydande motionerna ävensom i den av herr Carlson väckta motionen framhålles, hurusom kristiden redan av flera anledningar förorsakat landskommunerna så stora uppoffringar, att deras ställning i ekonomiskt avseende blivit alltmer bekymmersam, och föreslås med hänsyn härtill, att samtliga ifrågavarande organisationskostnader böra bestridas av statsmedel. Beträffande den ersättning, som bör tillkomma odlingsnämnderna anse de förstnämnda motionärerna, vilka funnit den i statsrådsprotokollet i detta avseende angivna beräkningsgrunden olämplig, att sådan ersättning bör utgå med ett till högst 700 kronor för varje nämnd beräknat anslag och i medeltal med 400 kronor, och uppskatta motionärerna kostnaderna för odlingsnämnderna till omkring 900,000 kronor. Lägges härtill den av Kungl. Maj:t beräknade kostnaden för odlingsråden av 200,000 kronor och för odlingskommittén 50,000 kronor erhålles 1,150,000 kronor, vilket belopp motionärerna ansett böra beviljas för vartdera av åren 1918 och 1919. Herr Carlson åter har föreslagit, att ersättningen till odlingsnämnderna borde utgå med belopp av 300—600 kronor jämte 10 kronor för varje hektar nyodlad jord. Medel till de härav föranledda ökade kostnaderna kunde enligt motionärens förmenande erhållas utan höjning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget därigenom, att odlingsråden såsom obehöfliga slopades.

Utskottet, som anser, att odlingsråden utgöra ett nödvändigt led i den föreslagna organisationen, hyser i likhet med motionärerna den meningen, att kostnaderna för denna organisation böra helt utgå av statsmedel. Organisationens uppgifter, vilka synas utskottet vara av rent statlig karaktär, torde fullt ut motivera, att så sker.

Rörande frågan om ersättning till odlingsnämnderna synes utskottet riktigast, att endast ett maximibelopp fastställas, intill vilket er-

sättningen för de olika odlingsnämnderna kan bestämmas med hänsyn till vederbörande odlingsnämnds verksamhet. Ifråga om storleken av detta belopp ansluter sig utskottet till det av herr Olsson m. fl. och herr von Sneidern m. fl. framställda förslaget, att detta bör sättas till 700 kronor. Om, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, åt anslaget till ifrågavarande odlingsorganisation gives förslagsanslags natur, torde någon höjning i själva anslagets belopp icke erfordras i anledning av den av utskottet nu förordade förändringen i Kungl. Maj:ts förslag.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt de av herr Olsson, Lars, m. fl. och herr von Sneidern m. fl. i ämnet väckta motioner till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag med däri av utskottet föreslagna förändringar anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 800,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 800,000 kronor,

2) att den av herr Carlson väckta motionen i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet här ovan anfört icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

3) att de av herr Ericsson m. fl., av herr Olsson i Broberg m. fl., av herr Berg i Staby samt av herr Magnusson i ämnet väckta motionerna icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 mars 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Hrr greve Hamilton, Ericsson, Aaby, Holmquist, Lindblad, Hellström, greve Wachtmeister, Öberg, Johansson, Nilsson i Landeryd, Lundström och Sävström, Barthelson, friherre Hermelin, Magnusson, Hage och Norin.

Reservation:

av herr *Öberg*, som i anledning av herr Magnussons motion yrkat, att i motiveringen skulle göras uttalande därom, att en eller flera kommuner skulle, om de så önska, kunna förena sig om en och samma odlingsnämnd.

av herr *Nilsson* i Landeryd, som yrkat, att riksdagen med bifall i övrigt till utskottets förslag måtte besluta följande ändringar i utskottets motivering nämligen

att den del av tredje stycket å sid. 16, som börjar med orden »Tages så härtill» utbytes mot följande:

»Med hänsyn till den ringa mängd lämplig odlingsmark och naturlig betesmark som finnes inom vissa delar av landet, anser utskottet, av ekonomiska skäl, det icke vara lämpligt, att odlingsnämnder väljas inom varje kommun. Kungl. Maj:ts befallningshavande inom varje län bör därför lämnas uppdrag att bestämma, inom vilka kommuner val av odlingsnämnder icke skall ske. I dylika kommuner bör den funktion, som eljest skolat åligga odlingsnämnderna, utövas av hushållningssällskapen.»

att den del av andra stycket å sid. 17, som börjar med orden »Beträffande förstnämnda fråga» och slutar med »nu ifrågavarande avseende» ersättes med följande:

»På grund av de skäl, som framhållits rörande val av odlingsnämnder, anser utskottet, att Kungl. Maj:ts befallningshavande jämväl bör besluta, huruvida i vissa fall ett par mindre kommuner kunna gemensamt välja odlingsnämnd.»

samt att å samma sida efter näst sista stycket införes ett nytt stycke så lydande:

»Med hänsyn därtill att odlingsnämndernas arbete blir av mycket grannliga natur, och det är av vikt att de mötas med sympati och förtroende av jordbrukarna, bör punkt 3) av den för dem avsedda instruktionen utgå. Detta kan så mycket hellre ske som departementschefen framhållit, att genom den föreslagna organisationen den verksamhet,

som nu för enahanda ändamål bedrives av statsinstitutioner och stats-tjänstemän samt av hushållningssällskapen och i dessas tjänst anställd personal ävensom av vissa föreningar m. m., naturligtvis icke är avsedd att i någon som helst mån inskränkas eller förändras utan bör denna verksamhet givetvis fortgå.»

samt av herrar *Ericsson, Aaby, Lindblad*, greve *Wachtmeister, Barthelson* och friherre *Hermelin*, som anförde följande:

»Beträffande de skäl, som tala mot den föreliggande propositionen, tillåta vi oss hänvisa till de likalydande motionerna nr 138 i första kammaren av herr *Ericsson*, *Ollas*, m. fl. och nr 323 i andra kammaren av herr *Olsson* i *Broberg* m. fl., vilka motioners motivering i korthet kan sammanfattas sålunda:

I kungl. propositionen nr 93 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen anvisa bidrag för åren 1918 och 1919 till vissa odlingsföretag m. m. Syftet härmed är att erhålla snabbt ökade brödsädesskördar. Uti ett i sistnämnda proposition intaget utlåtande har kungl. lantbruksstyrelsen betvivlat, att det med de föreslagna åtgärderna skall bli möjligt att redan under den närmaste framtiden nå detta syfte. Motionärerna dela denna lantbruksstyrelsens uppfattning.

I motionen har framhållits, att den i nu förevarande proposition föreslagna organisationen för åstadkommande och kontrollerande av de föreslagna nyodlingarna skulle komma att bli ytterst vidlyftig och dyrbar. Ehuru motionärerna ej vilja bestrida, att extraordinära åtgärder krävs att föra landet genom de av kristiden förorsakade svårigheterna, hava de gjort gällande, att det varit lyckligare, om man för dessa åtgärder i större grad än som skett anlitat de ordinarie statsorganen. I stället hade med slösande hand skapats nya organ, de s. k. kommissionerna. Ostridligt vore, att dessa ådragit sig stor och allmän ovilja och att en allmän önskan förefunnes om deras avveckling snarast möjligt. Riksdagen borde därför vara mycket betänksam att medverka till skapandet av nya dylika kristidsorganisationer. I den nu förevarande propositionen vore det emellertid just fråga om inrättande av sådana organisationer och det till och med i en omfattning, som aldrig tillföre. Enligt förslaget skulle uppstå *en* odlingskommitté, 26 odlingsråd och 2,376 odlingsnämnder om 3 à 5 personer vardera, alltså tillsammans en av staten avlönad personal å cirka 10,000 personer. Kostnaderna härför beräknades till 830,000 kronor per år förutom vad kommunerna skulle tillsläppa, men torde enligt motionärernas åsikt utgifterna i verkligheten komma att drabba statsverket med mer än dubbla

detta belopp. Redan storleken av denna apparat och de kostnader den krävde borde därför verka avskräckande.

Vad härefter angår de föreslagna organens uppgifter, anse motionärerna, att odlingskommitténs uppgifter mycket väl kunna skötas av lantbruksstyrelsen, som ju även enligt förslaget skall vara representerad i kommittén. Beträffande odlingsråden har anförts, att i länen redan finnas jordbruksråd. Dessa utses med undantag för ordföranden av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Det synes motionärerna lämpligast, att de uppdrag, som skulle åligga odlingsråden, överlämnas till hushållningssällskapens förvaltningsutskott att av dessa på bästa sätt ordnas efter sig företeende omständigheter.

Vad slutligen angår odlingsnämnderna sammanfatta motionärerna dessas verksamhet i korthet till a) rådgivande, »giva kommunernas jordbrukare råd och anvisningar»; b) kontrollerande, »övervaka att jorden inom kommunen ordentligen skötes» samt c) fiskalisering, anmäla om försummelse sker av jordens skötsel, och motionärerna hava anført, att denna översikt av nämndernas verksamhet torde vara tillräcklig för att bevisa, att dessa komma att bli synnerligen besvärande och för den skull förhatliga. Det syntes motionärerna, som ville man på omvägar göra gällande en obefintlig allmän vanhävdslag samt överlämna dess tillämpning åt folkvalda nämnder.

Såge man det nya statsorganet i dess helhet, förefölle det motionärerna som om svenska jordbrukarna skulle bli snärjda i ett nät av kommissioner, kommittéer, råd och nämnder, som skulle beröva dem all rörelsefrihet, initiativkraft och arbetsglädje.

Motionärerna hava i stället föreslagit, att jämväl nämndernas arbete överlämnas åt hushållningssällskapen att var inom sitt område genom dess häradsavdelningar, flerstädes befintliga sockenkommittéer, jordbrukskonsulenter, vandringsrättare, dikningsförmän m. fl., vilka alla redan tillvunnit sig allmänhetens förtroende, på av sällskapen lämpligast avsedda sätt verka för det eftersträfvade målet: »utsträckt nyodling inom snar tid och i övrigt ökad produktion».

För detta ändamål hava motionärerna föreslagit anvisande av förslagsanslag för vart och ett av åren 1918 och 1919 med 200,000 kronor eller samma belopp, som i propositionen beräknats för odlingsrådets verksamhet.

Vi gilla tillfullo de sålunda angivna synpunkterna. Beträffande den av motionärerna uttalade farhågan för de med den föreslagna organisationen förenade kostnaderna, har densamma, enligt vårt förmenande, blivit bestyrkt genom utskottets nu avgivna utlåtande i anledning av

propositionen. Utskottet föreslår nämligen däri, att staten skall betala alla kostnaderna för organisationen och har för ändamålet föreslagit ett maximum för varje odlingsnämnd av 700 kronor för år, under det att Kungl. Maj:t föreslagit dels ett grundanslag för varje nämnd av 50 till 150 kronor för år samt dessutom ett tilläggsanslag å 5 kronor årligen för varje hektar jord, som uppodlats, varjämte möjlighet lämnats öppen för kommun att lämna bidrag. Då vi anse det sannolikt, att det maximumbelopp, utskottet sålunda angivit, skulle komma att i sin helhet tagas i anspråk för varje socken, skulle, enligt utskottets förslag, erfordras ett anslag av 1,663,200 kronor eller för organisationen i dess helhet 1,913,200 kronor för år räknat. Även om denna summa skulle kunna i någon mån minskas, torde dock i allt fall enligt utskottets förslag erfordras ett dubbelt högre belopp, än Kungl. Maj:t i förevarande proposition äskat, eller 800,000 kronor för vardera av åren 1918 och 1919, något som utskottet, synes det oss, icke tillbörligen beaktat, utan ansett det vara tillfyllest, att anslagen äro av förslagsanslags natur. Att sålunda till beviljande föreslå ett belopp, som med visshet kan beräknas komma att i så hög grad överskridas, synes reservanternas vara i och för sig oriktigt.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må till bestridande av omkostnader för befrämjande av nyodlingsföretag och ökad jordbruksproduktion på sätt som i de av herrar Ollas A. Ericsson m. fl. och Olsson i Broberg m. fl. väckta motionerna föreslås anvisa *dels* å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 200,000,

dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av kronor 200,000.»